

VANAD JA UUED TUULED SOTSIOLINGVISTIKAS

Nagu eelmised oli ka 17. sotsiolingvisti-ka sümposion üpris mitmekesine ja kirju nii käsitletud teemade kui osalejate poolest.¹ Sümposion toimus seekord Amsterdamis 3.–5. aprillini. Eesti oli tänavu esindatud kahe sotsiolingvisti-ga, nimelt siinkirjutajatega.

Sümposiooni teema oli sotsiolingvisti-ka mikro- ja makroseosed, kuid et tege-mist on äärmiselt heterogeense alaga, millel puudub ühine paradigma ja metodoloogia, jääb selgusetuks, kui võrd ja kui palju kõnealuseid seoseid puudu-tati. Plenaarettekandeid oli viis. Jasone Cenoze (Hispaania, Baskimaa) kõneles mitmekeelse hariduse mudelistest ja probleemidest. Charles Goodwin (USA) arutles kõneleja ja kuulaja rolli üle, kri-tiseerides Chomsky kuulsat ideaalse kõneleja–kuulaja abstraktsiooni ja väi-tes, et suhtlemine on oma olemuselt multimodaalne (s.o kõnele lisanduvad mitteverbaalne suhtlemine, kehakeel jms). Helen-Kelly Holmes (Iirimaa) esi-tas oma arusaama turunduse keelest, käsitledes tuntud kaubamärke, kauban-duskette ja kohalikke kaup. Variatsio-nistliku sotsiolingvistika rajaja William Labov (USA) kõneles sotsiolingvistilis-est muutujatest. Ettekanne oli neile, kes variatsioonistliku sotsiolingvistikaga ei tegele, päris raskesti jälgitav, sest suurema osa sellest hõlmas statistika. Pieter Muyskeni (Holland) plenaarrete-kanne oli pühendatud Boliivia ohustat-ud keelte dokumenteerimisele.

Et korruga toimus 18 paralleelsekt-siooni, tööpada ja ümarlauda, on võima-tu kõike ammendavalt kirjeldada. Üle-

¹ Sümposiooni ajakava ja teesid on aad-ressil <http://www.meertens.knaw.nl/ss17/>.

vaate autorid osalesid kahes tööpajas. Koostöös Ad Backusega (Holland) kor-raldas Anna Verschik tööpaja teemal „Atraktiivsus: empiirilised ja teoreetilised perspektiivid”. Tähelepanu all oli atraktiivsuse mõiste, mis aeg-ajalt figu-reerib keelekontaktidest johtuvate muu-tuste uurimustes ja millele on püüdnud konkreetsema sisu anda Lars Johanson. Avaettekandes esitasid A. Backus ja A. Verschik ülevaate koodikopeerimise mudelist ja atraktiivsuse kohast selles. Seza Doğruöz (Holland) analüüsis hol-landi konstruktsiooni kopeerimist Hol-landi türgi keelde, rõhutades, et tege-mist pole hollandi morfosüntaksi, vaid pigem konstruktsioonide kopeerimisega. Carol Myers-Scotton ja Janice Jake (USA) rääkisid piirangutest, mis nende meelet mõjutavad atraktiivsust. Dieter Halwachs (Austria) rakendas koodi-kopeerimise mudelit mustlaskeele va-riantidele, osutades, et koodikopeerimise mudel seletab päris hästi seda, mis neis keelevariantides toimub. Anastassia Zabrodskaja kõneles eesti pragmaatilis-te partiklite atraktiivsusest ja vene kee-les kasutamisest, jõudes järelduseni, et pragmaatilised partiklid ei põhjusta lau-se ega vestluse piires vene keelelt eesti keelele üleminekut. Samuti ei määra need lause matrikskeelt.²

Mark Sebba (Suurbritannia) korral-datud tööpajas tutvustati uusi lähene-misi kirjalikule koodivahetusele ja mit-mekeelsetele tekstidele. Seni on koodi-vahetust käsitletud pigem suulise keele uurimise kontekstis. M. Sebba on vii-

² Sümposioonil tutvustatud uurimus on osa projektist „Uus eesti keele ja kakskeelse õppe süsteem Tallinna Ülikoolis”.

mastel aastatel tegelnud ka sarnase alaga, ortograafia sotsiolingvistikaga. Ettekandega esinesid Carla Viviane Jonsson (Stockholm), kes keskendus koodivahetusele ilukirjanduses ning kultuuri ja identiteedi kujundamise küsimustele, Sirpa Leppänen (Jyväskylä), kes arutles keelelisest ja muust hübriidiseerimisest Internetis, Shahrzad Mahootian (USA), kelle teema oli kahekultuuriline identiteet; Cecilia Montes-Alcalá (USA) tutvustas hispaania-inglise koodivahetust kaksikidentiteediga kirjanike loomingus. Mainitud ettekanded puudutasid kirjaliku koodivahetuse pragmaatilist ja sotsiokultuurilist aspekti, Mark Sebba ise kõneles pigem lingvistilisest analüüsist.

Normann Jørgenseni (Taani) ja Vally Lytra (Suurbritannia) korraldatud töötuba „Mitmekeelsus ja identiteetid kontekstis: türgikeelsed noored Euroopas” andis ammendava ülevaate Euroopa riikides elavate noorte türklaste identiteediküsimusest. Mehmet-Ali Akıncı (Prantsusmaa) esitas laiaulatusliku uuringu tulemused, mille käigus selgusid türgiprantsuse informantide kooli ja koolivälise lugemiskogemuste seosed nende demograafiliste muutujatega. Keskendukes türgikeelsete noorte keeletarvitusele ja identiteedi konstrueerimisele, näitasid Taşkin Baraç ja Vally Lytra (Suurbritannia) keeleressursside rakendamisvõimalusi: kas kasutatakse türgi, Küprose türgi või muid regionaalseid variante. Margreet Dorleijn ja Jacomine Nortier (Holland) vaatlesid türgi ja maroko keelekogukondi, mis suuruse, kultuuriliste ja religioosete väärtuste, elukoha, sotsiaalsete ja majanduslike tingimuste poolest on omavahel võrreldavad, kuid mille identiteetide säilitamise aste, koduleelne funktsioonid ja koodivahetusstrateegiate rakendamine erinevad märgatavalt. Tözün İssa (Suurbritannia) kirjeldas Suurbritannia türgi immigrantide teise ja kolmanda põlvkonna esindajatest üliõpilaste kultuurilisi, sotsiaalseid ja poliitilisi vaateid ning ka nende hariduslikke püüdlusi. Nor-

mann Jørgensen uuris põlvkondlikult malle, mida rakendavad türgi-taani kooli õpilased Taanis ja türgi kooli õpilased Türgis. Ta võttis vaatluse alla ka türgi grafiti Euroopa ja Türgi linnades. Tuginedes pikaajalisele etnograafilisele uuringule ja biograafilistele intervjuudele, kirjeldas Inken Keim (Saksamaa) Mannheimis elavate türgi tüdrukute grupi biograafilisi protsesse ning identiteedi astmelisi muutusi. Ühendades keelevalikute kvantitatiivse uurimise vestluste kvalitatiivse mikroanalüüsiga, näitas Janus Spindler Møller (Taani), kuidas informandid räägivad türgi ja taani keelt vaheldumisi, kasutades aegajalt ka inglise ja saksa keelt ning minnes sujuvalt üle keelelt keelele.

Kate Pahl (Suurbritannia) arutles laste multimodaalsete mitmekeelsete tekstide analüüsivõimaluste üle. Kolme aasta jooksul külastas uurija informantide kodusid, kogus tekste, viis läbi intervjuusid, tegi pilte jne. Etnograafiline vaatlus andis hea võimaluse jälgida, kuidas multimodaalsed objektid kujunesid ajal, mil laps reisis Türgi ja Londoni vahel.

Aneta Pavlenko (USA) korraldas töötuba „Mitmekeelsus endistes Nõukogude Liidu riikides”, mille käigus arutleti keerukate küsimuste üle: mis juhtub, kui riigikeel, mida räägib enamik elanikkonnast, kaotab oma staatuse ja ühe ööga muutub etnilise vähemuse keeleks? mis saab juhul, kui uut riigikeelt räägib alla poole riigi elanikest? kas keelepoliitika ja keeleseadused võivad avaldada mõju elanikkonna keeleoskusele? kas keelepoliitika ja keeleseadused suudavad kujundada uusi rahvuslikke ja keelelisi identiteete? A. Pavlenko sõnul tõi 1991. aastal toimunud Nõukogude Liidu rahvaste vabanemine endaga kaasa unikaalse „kontrollitud eksperimendi”, tänu millele võivad uurijad jälgida, mis toimub endistes NSV Liidu riikides, kuidas püütakse kunagisest ühtsest poliitilisest süsteemist üle saada ja uusi rahvusriike ehitada. Jean-Bernard Adrey

(Suurbritannia) analüüsis postkolonialismi terminit: mis ulatuses saab seda kasutada, et aru saada Läti tänapäevast sotsioliitilisest ja sotsiolingvistilisest olukorrast. Et Moldova pakub hetkel väga palju võimalusi tasakaalustatud rumeenia-vene kakskeelsuse väljakujunemiseks, on Matthew Ciscel (USA) uurinud kakskeelsuse makro- ja mikro- tasandi seoseid. Dilia Hasanova (USA) vaatles mitmekeelsuse tagajärgi mitmekeelses ja multikultuurilises Usbekistanis. Svitlana Melnyk (Ukraina) väitis, et Ukraina sotsiolingvistiline situatsioon on ainulaadne ja vastuoluline. *De iure* on see riik ükskeelne, riigikeeleks on ukraina keel. *De facto* iseloomustab seda laialt levinud ukraina-vene kakskeelsus. Need kaks keelt võitlevad omavahel, et saada endale teatud nišš eri eluvaldkondades. Juldyz Smagulova (Suurbritannia) rääkis, kuidas Kasahstani valitsus püüab propageerida uut kasahstani identiteeti ja veenda elanikke, et kasahhi keel on legitiimne riigikeel ning et selle oskus annab materiaalsele ja sümbolsetele ressurssidele parema juurdepääsu. Anna Verschik ja Anastassia Zabrodskaia tutvustasid Tallinnas ja Ida-Virumaal esinevaid kakskeelse vestluse malle, tõstes esile selle regionaalseid iseärasusi. Analüüsisid mikrotasandi suhtluse malle, jõudsid nad järelduseni, et eesti keele valikut mõjutavad vanus, haridustase, naabrid ja teised sotsiaalsed tegurid.

Väga hariv oli keelemaastike sektioon. Eliezer Ben-Rafael ja Miriam Ben-Rafael (Iisrael) keskendusid transnatsionalismile keelemaastikes, lähene-

des teemale nii mikro- kui ka makrotasandilt. Kuigi Iisraeli elanikud oskavad paljusid keeli, suudeti seal kehtestada olukord, kus heebrea keelt aktsepteerivad ja kasutavad kõik. Mõningad grupid (nagu araablased, ultraortodokssed juudid, etioopia juudid, immigrandid endisest Nõukogude Liidust) kasutavad aga omavahelises suhtluses emakeelt. Durk Goyter ja Marieke Hanenburg (Holland) uurisid Leeuwardeni/Ljouwertis linnas esinevat keelte paljusust ning turistide ja kohalike suhtumist sellesse. Selgus, et kohalikud inimesed ei teadvustagi keelte esinemissagedust, turistidel oli aga avalikel siltidel üldse raske eristada hollandi, friisi ja saksa keelt. Loulou Edelman (Amsterdami ülikool) esitas huvitava ettekande teemal „Siltide keeled hollandi kaubanduskeskustes”, vaadeldes türki, araabia ja teiste immigrantkeelte kasutamist. Sellele sektioonile järgnesid ettekanded üldisemal teemal „Keelemaastik ja kontakt”. Carla Bagna, Monica Barni ja Massimo Vedovelli (Itaalia) tutvustasid Siena näitel, kuidas immigrantkeeled muudavad linna. Jennifer Leeman ja Gabriella Modan (USA) analüüsisid keelemaastiku sümbolset majanduslikku tähendust.

Sotsiolingvistika uusimaid, aga ka vanu tuuli saab järgmine kord tunda 18. sotsiolingvistika sümpoosionil, mis toimub 1.–4. septembrini 2010. aastal Inglismaal Southamptonis.

ANASTASSIA ZABRODSKAJA,
ANNA VERSCHIK